

Zadeva: **Dnevi slovenskega sodstva 2023**
Podčetrtek, 1. junij 2023
Govor – Neodvisnost sodnika

Uvodne besede

Spoštovana predsednica sodniškega društva,
spoštovana ministrica za pravosodje,
spoštovani vrhovni državni tožilec,
spoštovana generalna državna odvetnica,
cenjeni gostje,
drage kolegice, dragi kolegi.

Veseli me, da vas prvič nagovarjam v svoji novi vlogi (kot predsednik Vrhovnega sodišča).
Mi je v čast in tudi izziv.

O neodvisnosti na splošno

Poudarjati neodvisnost sodstva in neodvisnost sodnikov je izjemno pomembno, saj je neodvisnost sodstva in sodnikov eden od bistvenih postulatov vzpostavljanja in ohranjanja vladavine prava. Izhajajoč iz tega je skrb in odgovornost za varovanje neodvisnosti sodstva, zlasti nas, ki profesionalno delujemo v tem sistemu, ključna. Ker pravne države brez neodvisnih sodišč ni, pa bi morale tudi vse institucije in oblasti neodvisnost sodnikov in sodstva spoštovati, varovati in braniti, predvsem zaradi njih samih.

O sodniku kot osebi

Akad. zasl. prof. dr. Kranjc je v enem svojih strokovnih člankov¹ zapisal, da opredeljevanje pravilnega in nepravilnega ter ločevanje dobrega od slabega ni tehnično opravilo in da gre za nenehno kritično soočanje z obstoječim, katerega cilj je ves čas ostati v stiku s temeljnimi

¹ Kranjc, Janez, 2003: Ugled pravnika v širšem družbenem okolju: ideal pravnika. Ljubljana, eGV.

pravnimi vrednotami. Ob tem se je treba zavedati, da pravne vrednote niso nikjer opredeljene, ampak jih je, kot pravi profesor, treba priklicati v življenje, podobno kot je treba oživiti črke predpisov.

Sodniki smo pri svojem delu vseskozi v iskanju ustreznih pravnih odločitev, s katerimi utrjujemo in oblikujemo pravni red, s tem pa postajamo oziroma smo moralna avtoriteta družbe. Vendar pa sodnik ni moralna avtoriteta sam po sebi, že s svojo funkcijo. Moralno avtoriteto si pridobi oz. ustvari s svojim delom, dejanji in osebnimi odlikami.

Čeprav se morda na prvi pogled zdi, da gre za filozofsko razmišljanje, in čeprav se morda tega ob vsakodnevem konkretnem delu, ki ga opravljamo, pogosto niti ne zavedamo, je sodniku zaupana pomembna družbena vloga. To pa terja najprej zavedanje o tem, s tem v roki pa spoštovanje in odgovornost do dela in sprejetih odločitev.

Sodnika mora pri delu vseskozi voditi misel – da njegove odločitve neposredno vplivajo na življenja in usode ljudi. Na vprašanje, zakaj je sodnik kot oseba, zlasti pa njegova drža, tako pomembna, nam odgovori pravnik in filozof Arthur Kaufmann², s tem, ko reče: »Ideja prava je ideja človeka kot osebe – ali pa je sploh ni.«

Sodnik se mora zavedati svoje odgovornosti in tako – odgovorno – tudi ravnati. Pri tem je izjemno pomemben njegov etični odnos, občutek za pravičnost in njegova osebna integriteta, ki so poleg strokovnosti ključni za sprejemanje pravičnih in pravičnih odločitev. Sodnik mora imeti pokončno držo, da lahko tudi ob morebitnih pritiskih, notranjih in zunanjih, sodi po svoji vesti in v skladu z zakonom. Le dovolj pogumen sodnik lahko deluje avtonomno, tj. osebno neodvisno, ne oziraje se na zunanje vplive.

Sodnik mora biti tudi vseskozi angažiran. Imeti mora dovolj življenjskih izkušenj in biti širokega nazora, da je lahko občutljiv za vse odtenke družbenega življenja. Mora mu biti mar. Sodnik mora narediti vse v podporo neodvisnosti sodstva. Varovati mora svojo neodvisnost, tako na individualni kot institucionalni ravni, prav tako pa tudi neodvisnost sodstva kot celote. Po drugi strani pa je sodniška neodvisnost zaščita neodvisnosti vsakega posameznega sodnika. Pred kakršnimkoli vplivanjem in nadzorom zunaj dosega zakona.

O neodvisnosti konkretno

Naj neodvisnost opredelim še z drugimi besedami, bolj konkretno.

² Kaufmann, Arthur, 2013: Uvod v filozofijo prava. Ljubljana: GV založba.

Sposodil si bom misel³ nekdanjega predsednika Evropskega sodišča za človekove pravice, sodnika Roberta Ragnara Spana. Neodvisnost sodstva ima tako komponento *de jure* kot komponento *de facto*. Neodvisnost *de jure* pomeni, da mora sam zakon zagotavljati jasna in predvidljiva jamstva glede sodnih dejavnosti in statusa sodnikov, zlasti v zvezi z imenovanjem, napredovanjem, prenehanjem mandata, nepremakljivostjo, disciplino, sodno imuniteto. Neodvisnost *de facto* pa pomeni, da je obveznost države, da zagotovi sojenje pred »neodvisnim in nepristranskim sodiščem«, tako da ima izvršilni, zakonodajni in kateri koli drugi državni organ, ne glede na stopnjo, dolžnost spoštovati in upoštevati odločbe sodišč, tudi če se z njimi ne strinja.

Ocena stanja v Sloveniji in pogled Vrhovnega sodišča

Čeprav ima slovenski pravni red urejene mehanizme zagotavljanja neodvisnosti, ki ščitijo delo posameznega sodnika in sodstvo kot celote pred zunanjimi in notranjimi vplivi, pa bi vseeno želel izpostaviti dve zadevi v zvezi z našo neodvisnostjo. Gre za postopek izvolitve sodnikov in za vrednotenje sodnikovega dela. Čeprav premoremo sodniki izjemno mero odgovornosti do svojega strokovnega dela in smo osredotočeni zlasti nanj, pa sta enako pomembna urejen institucionalni položaj sodnika in njegov položaj v družbi.

Tako pozdravljam aktualna prizadevanja za spremembo postopka izvolitve sodnikov, za prenos izvolitve sodnikov iz državnega zbora. Gre za enega od načinov (ob)varovanja neodvisnosti sodnika in sodstva. Izvolitev sodnikov bi morala biti neodvisna od političnih ambicij in temeljiti zgolj na strokovnih kriterijih, oceni o usposobljenosti in integriteti kandidata za sodnika ter biti odločitev strokovne presoje. To velja tudi za imenovanje vrhovnih sodnikov ter predsednika in podpredsednika Vrhovnega sodišča.

Hkrati pa opozarjam na neustrezno vrednotenje sodnikovega dela, ki načenja neodvisnost sodnikov in sodstva. Ponovno bom navedel misel akad. zasl. prof. dr. Kranjca, ki je zapisal, da se mora pravnik zavedati pomena svojega dela, vendar ne sme biti plačilo edini motiv in spodbuda. Zapisal je tudi, če v pravniku ni vsaj malo idealizma, potem je zgrešil poklic. Z njegovo mislijo se zelo strinjam, pa vendar je eden od pomembnih vidikov sodniške neodvisnosti tudi finančna, materialna neodvisnost. Višina sodnikove plače mora namreč sodnika varovati pred pritiski, ki bi lahko vplivali na njegovo odločanje. Višina plače mora biti tudi skladna z dostojanstvom sodniškega poklica ter tako ustrezna njegovi vlogi, položaju in odgovornosti.

Zaključne besede

³ Spano, Robert Ragnar, 2021: Vladavina prava kot zvezda vodnica Evropske konvencije o človekovih pravicah: Strasbourško sodišče in neodvisnost sodstva.

S temi besedami zaključujem svoj govor.

Vsem skupaj želim uspešno delo.

Lepo pozdravljeni.